

Sygn. akt I ACa 514/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 czerwca 2014 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu – Wydział I Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Ewa Głowacka
Sędziowie:	SSA Adam Jewgraf (spr.) SSA Sławomir Jurkowicz
Protokolant:	Małgorzata Kurek

po rozpoznaniu w dniu 13 czerwca 2014 r. we Wrocławiu na rozprawie

sprawy z powództwa (...) **S.A. w K.**

przeciwko **J. S.**

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z dnia 6 listopada 2013 r. sygn. akt I C 387/11

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od pozwanej na rzecz strony powodowej 5.400 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 06.11.2013 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu uznał za bezskuteczne w stosunku do strony powodowej (...) S.A. w K. umowę darowizny bliżej opisanej nieruchomości położonej we W. przy ul. (...) zawartą pomiędzy B. S. i dłużnikiem strony powodowej R. S. a pozwaną J. S., w zakresie wierzytelności w wysokości 372.541,90 zł przysługującej stronie powodowej od R. S., stwierdzonej wyrokiem Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z 10.01.2006 r., sygn. akt III K 57/05, pomniejszoną o sumę dotychczas wyegzekwowanej należności w rozmiarze 6.622 zł oraz uznał za bezskuteczne względem strony powodowej ustanowienie w dniu 15.05.2008 r. na rzecz B. S. i R. S. na darowanej nieruchomości służebności osobistej polegającej na bezpłatnym i dożywotnim korzystaniu ze wszystkich pomieszczeń.

Jak Sąd ustalił wyrokiem z dnia 10.01.2006 r., wydanym w sprawie

o sygn. akt III K 57/05 dłużnik R. S. został prawomocnie skazany na karę czterech lat pozbawienia wolności w zawieszeniu wykonania tej kary na lat pięć oraz na karę grzywny za to, że w okresie od czerwca 1995 r. do czerwca 1999 r. we W. i T. w celu osiągnięcia korzyści majątkowej oraz w realizacji z góry powziętego zamiaru, jako właściciel firmy Kancelaria (...)

i w ramach zlecenia do rozliczania zobowiązań (...) and co”, sp. z o.o. (...), (...) J. W., (...), sp. z o.o. (...), (...) Drukarni (...), wprowadził w błąd Zakład (...) S.A., co do uregulowania należności z tytułu dostaw energii elektrycznej m. in., podrabiając na dowodach bankowych ich treść poprzez zeskanowanie odciska stempla bankowego, a następnie wydrukowania kształtu stempla i wpisanie treści kwot na poszczególnych podrabianych bankowych dowodach wpłat, mimo, że w rzeczywistości opłaty te nie były dokonywane. Na poczet kary grzywny zaliczono mu okres zatrzymania i tymczasowego aresztowania od dnia 3 kwietnia 2002 r. do dnia 26 czerwca 2002 r. Punktem IV sentencji w/w wyroku sąd zobowiązał dłużnika R. S. do naprawienia szkody poprzez zapłatę pokrzywdzonemu (...) S.A. we W. łącznej kwoty 372.541,90 zł w ten sposób, że: w roku 2006 oskarżony miał spłacić co najmniej kwotę 125.000 zł, w roku 2007 co najmniej kwotę 125.000 zł i w roku 2008 kwotę 122.541,90 zł.

Postanowieniem z dnia 22 maja 2007 roku Sąd Okręgowy we Wrocławiu III Wydział Karny nadał klauzulę wykonalności wyrokowi z dnia 10 stycznia 2006 roku w zakresie punktu IV w przedmiocie zobowiązania R. S. do naprawienia szkody poprzez zapłatę pokrzywdzonemu (...) S.A. we W. kwoty 125.000 zł w 2006 roku.

Postanowieniem z dnia 26 marca 2008 roku Sąd Okręgowy we Wrocławiu III Wydział Karny nadał klauzulę wykonalności wyrokowi z dnia 10 stycznia 2006 roku w zakresie punktu IV w przedmiocie zobowiązania R. S. do naprawienia szkody poprzez zapłatę pokrzywdzonemu (...) S.A. we W. kwoty 125.000 zł w 2007 roku.

W dniu 14 stycznia 2011 roku nadano klauzulę wykonalności wyrokowi z dnia 10 stycznia 2006 roku w zakresie punktu IV w przedmiocie zobowiązania R. S. do naprawienia szkody poprzez zapłatę pokrzywdzonemu (...) S.A. we W. kwoty 122.541,90 zł w 2008 roku.

W dniu 9 listopada 2011 roku Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym dla W. A. W. wszczął na wniosek (...) S.A. we W. postępowanie egzekucyjne przeciwko R. S.. Egzekucja prowadzona jest z wynagrodzenia za pracę, rachunku bankowego oraz innych wierzytelności dłużnika. Zajęcie wierzytelności w Urzędzie Skarbowym oraz rachunku bankowego w (...) Bank S.A., (...) Bank (...) S.A., Banku (...) S.A. okazały się bezskuteczne. ZUS w piśmie z dnia 3 stycznia 2011 r. podał nazwę trzech zarejestrowanych firm – płatników składek, zatrudniających dłużnika (...) sp. z o.o. we W., (...)

sp. z o.o. we (...) we W.. Wykazany w listopadzie 2010 r. miesięcznych dochód dłużnika, jako podstawa wymiaru składek wyniosła w (...) sp. z o.o. we W. – 1.778,02 zł

i w (...) spółka partnerska we W. – 1.317 zł.

(...) spółka partnerska pismem z dnia 16 lutego 2011 r. poinformował, że dłużnik jest zatrudniony od 1 lutego 2007 r. na czas

nieokreślony na 1/4 etatu, za wynagrodzeniem na dzień 1 stycznia 2011 r. 1.386 zł brutto, do którego jest prowadzona egzekucja przez Komornika Sądowego

T. W. w sprawie KM 1419/08. Po potrąceniu zaliczki na podatek

i składek – zdrowotnej, emerytalnej, rentowej i chorobowej – wynagrodzenie netto wynosi za listopad 2011 r. – 984,15 zł, grudzień 2011 r. – 984,15 zł, styczeń 2012 r. – 1.032,34 zł. Pozostali płatnicy zaprzeczyli, aby łączyła ich z dłużnikiem umowa

o pracę czy umowa cywilna. Dłużnik nie jest właścicielem nieruchomości czy pojazdu mechanicznego. Okoliczności powyższe potwierdził ustnie dłużnik w oświadczeniu

z dnia 7 grudnia 2010 r. Na dzień wniesienia pozwu Komornik wyegzekwował od dłużnika kwotę 1.866,70 zł, przy czym wierzycielowi wypłacono kwotę 159,33 zł.

Na dzień 4 października 2013 roku Komornik wypłacił stronie powodowej na poczet należności głównej kwotę 12.383,07 zł.

R. S. dokonywał na rzecz strony powodowej dobrowolnych wpłat. Uwzględniając wyegzekwowane należności oraz dobrowolne wpłaty R. S. strona powodowa na dzień wniesienia pozwu uzyskała łączną kwotę 6.622 zł z tytułu należności zasądzonej w pkt IV wyroku wydanego przez Sąd Okręgowy we Wrocławiu w sprawie o sygnaturze akt III K 57/05.

W dniu 2 września 2005 roku R. S. zawarł z (...) Bank S.A. w W. umowę kredytu hipotecznego nr (...). Spłata umowy zabezpieczona została ustanowieniem hipoteki umownej kaucyjnej na nieruchomości oznaczonej jako działka nr (...), nr jed. rej. 33, o powierzchni 0,0624 ha, położonej we W., obręb P., przy ul. (...) i zabudowanej domem mieszkalnym jednorodzinny dwukondygnacyjny z poddaszem użytkowym, dla której Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Krzyków prowadzi księgę wieczystą nr (...) na kwotę 318.780 zł.

Pismem z dnia 6 maja 2008 roku (...) Bank S.A. w W. poinformował R. S., iż wypowiedziano mu umowę kredytu hipotecznego i postawiono kredyt w stan natychmiastowej wymagalności. Wskazano, iż wystawiony został w dniu 11 marca 2008 roku bankowy tytuł egzekucyjny nr (...) i skierowano wnioski do sądu o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu. Wyznaczono R. S. dodatkowy termin do dnia 21 maja 2008 roku w celu spłaty zadłużenia względem Banku, które na dzień sporządzenia pisma wynosiło 188.530,43 zł. Dzienna kwota naliczanych przez Bank odsetek wskazana została w wysokości 58,37 zł.

W dniu 15 maja 2008 roku w Kancelarii Notarialnej we W. przed notariuszem M. R. małżonkowie B. S. i R. S. zawarli ze swoją córką J. S. umowę darowizny (Rep. A 5070/2008) nieruchomości oznaczonej jako działka nr (...), nr jed. rej. 33, o powierzchni 0,0624 ha, położonej we W., obręb P., przy ul. (...) i zabudowanej domem mieszkalnym jednorodzinny dwukondygnacyjny z poddaszem użytkowym, dla której Sąd Rejonowy dla Wrocławia – Krzyków prowadzi księgę wieczystą nr (...). Na mocy § 3 umowy B. S. i R. S. darowali J. S. powyższą nieruchomość. W § 7 umowy J. S. ustanowiła na rzecz B. S. i R. S. służebność osobistą polegającą na bezpłatnym i dożywotnim korzystaniu ze wszystkich pomieszczeń domu mieszkalnego położonego na spornej nieruchomości. B. S. i R. S. zobowiązali się w § 6 umowy do stałego regulowania zobowiązań kredytowych.

Pozwana urodziła się w dniu (...) Od urodzenia do października 2013 r. stale zamieszkuje z rodzicami. Pozwana studiuje i pracuje od 2008 r., zarabiając 6.000 zł netto miesięcznie. W dacie zawarcia umowy kredytowej również pracowała i miała zdolność kredytową. Dłużnik jest prawnikiem. Wcześniej prowadził kancelarię prawną. Żona dłużnika nie pracowała i nie pracuje.

W dniu 24 lutego 2009 roku pozwana zawarła z bankiem (...) S.A. w W. umowę kredytu gotówkowego P. opiekującą na kwotę 300.000 zł. Kredyt nie miał charakteru kredytu konsumenckiego (§ 4 umowy). Prawnym zabezpieczeniem kredytu była cesja praw do odszkodowania z polisy ubezpieczeniowej na Życie (§ 22 umowy). Pozwana poddała się egzekucji roszczeń wynikających z w/w umowy. Bank (...) – kredytodawca nie wymagał innych zabezpieczeń.

Dnia 17 lipca 2009 roku pozwana dokonała na rachunek bankowy (...) Bank S.A. w W. kwoty 163.000 zł tytułem spłaty umowy nr (...) S. R.. Do zapłaty pozostała kwota ok. 70.000 zł.

Wartość rynkowa nieruchomości położonej przy ul. (...) wg jej stanu na dzień dokonania darowizny ustalona została przez biegłego sądowego R. A. na kwotę 726.700 zł. Ustalając wartość biegły nie uwzględnił ciężących na nieruchomości obciążeń z tytułu służebności osobistych przysługujących dłużnikowi i matce pozwanej.

Wartość rynkowa nieruchomości wg stanu technicznego i cen transakcyjnych z daty wniesienia pozwu ustalona została przez biegłego sądowego D. M. na kwotę 612.000 zł. Wartość rynkowa nieruchomości wg stanu technicznego i

aktualnych (z daty sporządzenia opinii) cen transakcyjnych ustalona została przez biegłego sądowego D. M. na kwotę 571.500 zł. Wartość służebności osobistej ustanowionej przez pozwaną na rzecz B. S.

i R. S. na dzień wniesienia pozwu wynosiła 388.252,80 zł, a na dzień sporządzania wyceny 357.759 zł. Wartość rynkowa nieruchomości według stanu technicznego i cen transakcyjnych z daty wniesienia pozwu po odliczeniu wartości służebności osobistych wynosi 223.747 zł, a według stanu technicznego z daty wniesienia pozwu i cen z daty sporządzenia opinii – 213.741 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy, uwzględniając regulacje z art. 528 kc i 529 kc, uznał powództwo strony powodowej za zasadne.

Odnosząc się do zarzutów pozwanej, iż dobrowolne spłaty zadłużenia świadczą o wypłacalności dłużnika, Sąd wskazał, że uiszczone przez dłużnika kwoty w długim okresie czasu są symboliczne w stosunku do całości zadłużenia. Z całości należności w rozmiarze 372.541,90 zł wynikającej z tytułów wykonawczych, wysokość wyegzekwowanych przez komornika kwot na dzień wniesienia pozwu wynosiła 159,33 zł, na dzień 04.01.2014 r. 16.332,27 zł, a nadto dłużnik dokonał bezpośrednich wpłat na łączną kwotę 6.622 zł. Jedynym zatem sposobem zaspokojenia strony powodowej było wszczęcie egzekucji z nieruchomości

będącej przedmiotem zaskarżonych umów. Dokonując bezpłatnego rozporządzenia przysługującym mu udziałem w prawie własności nieruchomości, dłużnik

nie dysponujący innym majątkiem, spowodował swą niewypłacalność, wypełniając tym samym przesłanki z art. 529 kc.

Za nieuzasadnione Sąd uznał przy tym twierdzenia pozwanej, że czynność darowizny miała charakter odpłatny, skoro spłaciła ona dług dłużnika w stosunku do wierzyciela hipotecznego (...) Bank S.A. w kwocie 163.000 zł. Umowa darowizny nieruchomości nie zawierała bowiem żadnych równoważnych zobowiązań pozwanej w stosunku do darczyńców. W dacie dokonania darowizny wymagalna była już kwota zadłużenia 250.000 zł z wyroku karnego III K 57/05, spłacona w symbolicznej wysokości. Dłużnik, będący przy tym prawnikiem miał pełną świadomość, iż wyzbycie się jedynego wartościowego składnika majątku uniemożliwi wyegzekwowanie zadłużenia.

Odnosząc się do wskazywanej przez pozwaną motywacji zawarcia umowy darowizny nieruchomości, jaką być miała obawa przed zbyciem nieruchomości

w drodze postępowania egzekucyjnego wszczętego przez (...) Bank w związku

z niewywiązaniem się przez dłużnika z umowy kredytowej, Sąd stwierdził,

że nie potwierdza jej chociażby data zawarcia pożyczki przez pozwaną, a także

data i wysokość spłaconego przez pozwaną zadłużenia względem (...) Bank S.A.

w W.. Umowa kredytu gotówkowego zawarta została przez pozwaną

z bankiem (...) S.A. w W. dopiero 24.02.2009 r. i wbrew twierdzeniem pozwanej zabezpieczenia spłaty nie stanowiła nieruchomość położona przy ul. (...). W dniu 17.07.2009 r. pozwana spłaciła częściowo, tj. w kwocie 163.000 zł

zadłużenie ojca względem (...) Bank S.A. w W., niespłacone zostało natomiast dalsze zadłużenie w kwocie 70.000 zł, choć wysokość zaciągniętego kredytu na to pozwalała. Trudno więc uznać by intencją stron zawierających zaskarżoną

umowę była tylko ochrona przed utratą nieruchomości poprzez spłatę zadłużenia wobec Banku, zwłaszcza że na mocy § 6 umowy darczyńcy zobowiązali się do stałego regulowania zobowiązań kredytowych wynikających z umowy kredytu

hipotecznego nr (...). Wbrew treści zeznań pozwanej, kredyt jaki uzyskała ona w banku (...) S.A. na kwotę 300.000 zł zabezpieczała przy tym jedynie cesja odszkodowania z polisy ubezpieczeniowej. Mając na uwadze wartość darowanej nieruchomości spłata zadłużenia hipotecznego stanowiła, co wymagało podkreślenia, ¼ wartości nieruchomości.

O odpłatności zaskarżonej czynności nie stanowiło także ustanowienie służebności na rzecz darczyńców. Czynność prawna dłużnika, za którą otrzymał świadczenie ekwiwalentne, nie powoduje bowiem pokrzywdzenia wierzyciela jedynie wówczas, gdy uzyskany ekwiwalent znajduje się w majątku dłużnika lub został wykorzystany do zaspokojenia wierzycieli. Oczywistym jest, że z ustanowionego ograniczonego prawa rzeczowego wierzyciel nie mógł uzyskać zaspokojenia, a skoro tak to spełniony został warunek niewypłacalności dłużnika.

Odnosząc się do kwestii obciążenia nieruchomości hipoteką, Sąd stwierdził, iż wierzycelność hipoteczna stanowiła tylko około połowy wartości nieruchomości, a zatem przy skutecznym prowadzeniu egzekucji strona powodowa uzyskałaby zaspokojenie niemalże w całości.

Na przeszkodzie uwzględnienia powództwa pauliańskiego nie stało również i to, że nieruchomość położona przy ul. (...) stanowiła przedmiot małżeńskiej wspólności ustawowej dłużnika i jego małżonki B. S.. Wskazał Sąd Okręgowy również, że w związku z faktem, iż czynności prawne miały charakter nieodpłatny bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy pozostawała kwestia świadomości pozwanej o istnieniu wierzycelności przysługującej stronie powodowej od dłużnika oraz skutków jakie z tym faktem wyrzucić mogła przedmiotowa umowa, a to wobec istnienia regulacji z art. 528 kc.

Powyższy wyrok zaskarżyła apelacją pozwana. Zarzucając naruszenie prawa materialnego, a to przepisów art. 527 § 1 i 2 kc oraz niezastosowanie art. 530 kc oraz sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, wносиła o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa.

W odpowiedzi na apelację strona powodowa wносиła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Na wstępie wskazać należy, że przepis art. 528 kc wyłącza konieczność dowodzenia przez wierzyciela przesłanki złej wiary po stronie osoby trzeciej w tych przypadkach, w których wskutek czynności prawnej z dłużnikiem osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie. Według tego przepisu okoliczność, że osoba trzecia uzyskała korzyść bezpłatnie powoduje, że nie ma znaczenia – dla możliwości uznania czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną – czy osoba trzecia wiedziała, lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć o tym, że dokonując czynności prawnej dłużnik działał z pokrzywdzeniem wierzyciela. Wierzyciel zatem, wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżącej, w ogóle nie musi wykazywać zaistnienia tej przesłanki. Stan podmiotowy osoby trzeciej jest bowiem w tym przypadku obojętny prawnie i do skutecznego zaskarżenia czynności wystarczy spełnienie pozostałych przesłanek z art. 527 § 1 i 2 kc. W konsekwencji nawet wykazanie przez osobę trzecią, że nie wiedziała o tym, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela stając się niewypłacalnym, nie zwalnia jej od odpowiedzialności wobec wierzyciela. Na marginesie stwierdzić trzeba, iż przy uwzględnieniu stopnia pokrewieństwa pozwanej z dłużnikiem i faktu ich wspólnego zamieszkiwania, trudno byłoby przyjąć, iżby pozwana nie posiadała wiedzy co do pokrzywdzenia wierzyciela zaskarżoną czynnością.

Niewątpliwie także zaskarżone czynności miały charakter nieodpłatny. O tym czy czynność była odpłatna czy nie decyduje jej obiektywna ocena a nie subiektywne przekonanie apelującej.

Sąd Apelacyjny podziela przy tym w pełni pogląd prawny wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 17.05.2013 r., I CSK 543/12, iż czynność prawna obejmująca przeniesienie własności nieruchomości z równoczesnym obciążeniem jej służebnością osobistą na rzecz zbywającego – dłużnika ma charakter czynności nieodpłatnej w rozumieniu art. 528 kc. Następuje bowiem w tego rodzaju przypadku pokrycie w całości świadczenia wzajemnego na rzecz dłużnika z substratu majątkowego, który osoba obdarowana nabyła.

Odnosząc się do pozostałych zarzutów skarżącej wskazać należy, że domniemanie z art. 529 kc jest obalalne. W tym celu należałoby wykazać, że dłużnik dokonując zaskarżonej czynności nie miał świadomości, że działał z pokrzywdzeniem wierzyciela. W realiach rozpatrywanej sprawy pozwana w żadnym razie owego domniemania nie obaliła. Nie ulega bowiem wątpliwości, że wyzbywając się, i to pod tytułem darmym, jedynego wartościowego składnika majątku, dłużnik znając zakres swoich zobowiązań wobec strony powodowej miał świadomość,

że działa z pokrzywdzeniem wierzyciela. Wiadomym przecież było, że wobec zaistniałej niewypłacalności należność nie zostanie uregulowana i niemożliwym będzie skuteczne przeprowadzenie egzekucji.

Istnienie pokrzywdzenia z art. 527 § 2 kc opiera się przy tym na prognozie co do rzeczywistej możliwości spełnienia świadczenia. Płacenie małych sum, na którą to okoliczność powołuje się apelująca, nie wyklucza stwierdzenia istnienia stanu niewypłacalności. Nie można bowiem skazywać wierzyciela na bierne oczekiwanie chwili, kiedy dłużnik, w nieokreślonej przyszłości ewentualnie zmieni swój stan majątkowy.

Oceny wypełnienia się przesłanek z art. 527 § 1 i 2 kc nie zmienia podnoszony przez apelującą fakt obciążenia nieruchomości hipoteką. Jak wynika bowiem z opinii biegłych (w liczbie dwóch) dokonujących wyceny nieruchomości będącej przedmiotem zaskarżonej umowy, których to opinii pozwana skutecznie nie podważyła, wierzytelność zabezpieczona hipoteką stanowiła jedynie około połowy wartości nieruchomości. Tym samym, w przypadku prowadzenia egzekucji z nieruchomości strona powodowa mogłaby uzyskać zaspokojenie swej wierzytelności niemal w całości. Na dzień wniesienia pozwu, obciążenie hipotecznie uległo przy tym znacznemu obniżeniu, co przyznała sama pozwana określając je na kwotę 70.000 zł. Tym bardziej zatem – jak to celnie wskazuje Sąd meriti – istniałaby możliwość zaspokojenia wierzytelności strony powodowej w całości, i to przy przyjęciu nawet najniższej wartości nieruchomości z daty sporządzenia opinii.

Za chyby należy także zarzut apelacji naruszenia normy art. 530 kc. Przepisów ów poszerza bowiem jedynie zastosowanie akcji pauliańskiej obejmując wierzycieli przyszłych, a więc dotyczy takich sytuacji gdy dłużnik najpierw dokonuje czynności powodujących jego niewypłacalność, a dopiero potem powstaje jego zobowiązanie w stosunku do wierzyciela. W rozpoznawanej sprawie, co jest oczywistym z porównania daty powstania zobowiązania dłużnika wobec strony powodowej i daty dokonania zaskarżonej czynności, sytuacja taka oczywiście nie miała miejsca.

Reasumując stwierdzić należy, iż to nie Sąd Okręgowy, jak twierdzi apelująca, wprowadził elementy złej woli dłużnika w stosunku do strony powodowej, lecz wolę takową wyraził sam dłużnik poprzez dokonanie czynności o charakterze fraudacyjnym.

Z tych przyczyn apelacja, jako pozbawiona uzasadnionych podstaw, z mocy art. 385 kpc, podlegała oddaleniu.

O kosztach postępowania orzeczono stosownie do wyniku apelacji, na podstawie art. 98 kpc.

MR-K